

НЕКОТОРЫЕ ДОПОЛНИТЕЛЬНЫЕ СВЕДЕНИЯ О ЛИТОВСКИХ ДЕЯТЕЛЯХ КУЛЬТУРЫ НАЧАЛА XIX ВЕКА В ПИСЬМАХ ПРОФ. РУССКОЙ СЛОВЕСНОСТИ ВИЛЕНСКОГО УНИВЕРСИТЕТА И. Н. ЛОБОЙКО

А. КАУПУЖ

В архиве И. Н. Лобойко, находящемся в рукописном отделении Института Русской Литературы в Ленинграде (Пушкинский дом), имеется ряд тетрадей с черновиками его писем, в том числе и с черновиками писем начала 20-х годов, адресованных основателю Румянцевского музея (ныне Библиотека им. В. И. Ленина в Москве) Н. П. Румянцеву, а также видным литовским деятелям того времени: Киприонасу Незабитаускасу, Д. Пошке, Л. Увайнису.

Неутомимый собиратель русской старины, Н. П. Румянцев вёл переписку с широкой сетью корреспондентов. Одним из них был И. Н. Лобойко, привлёкший Румянцева обещаниями разыскивать древние русские, а также литовские памятники. В своих воспоминаниях Лобойко пишет, что Румянцев просил его писать о Литве, предлагал ему целый ряд вопросов. «Ответить на вопросы графа Румянцева всё равно, что написать диссертацию. Профессора университета мне всегда охотно помогали, а особенно Лелевель, Данилович и библиотекарь Контрим»¹. Для этой же цели, кроме университетских связей, могли быть очень полезны и знакомства с литовскими деятелями в провинции. Лобойко начинает переписку с рядом деятелей литовской культуры, а после путешествия по Литве в апреле 1823 года завязывает и личные знакомства. Его замыслы изучения литовской старины и современного положения обширны. Уже в письме от 23 октября 1822 года Лобойко пишет Румянцеву, что в следующем письме сообщит план «по изданию сочинений о литовском народе и языке, которые на себя принял»². В письме от 2 ноября того же года он доносит, что при помощи университетской библиотеки и профессора Лелевеля обозрел важнейшие источники и пособия для сего труда, что мысли свои предлагал на рассмотрение проф. Лелевеля, Даниловича и кандидата Бобровского, что они сделали свои замечания и согласились с общим планом. Рассмотрены должны были быть вопросы о происхождении литовского народа, о его религии, языке и т. д.³

Такой обширный план, вероятно, удовлетворил Н. П. Румянцева, и он ждёт результатов работы. В ответ на его письмо от 8 декабря 1822 года Лобойко сообщает, что план начал осуществляться, что роздан вопросник, заключающий вопросы о названии парафии, наименовании деревень, принадлежащих к парафии, о числе домов в каждом

¹ Арх. ИРЛИ, ф. 154, ед. хр. 39, л. 20, 20-об.

² Там же, ед. хр. 103, л. 5-об.

³ Там же, ед. хр. 103, л. 7-об.—9-об.

селении, «в коих простой народ говорит особым диалектом», о числе душ обоего пола в каждом, о вероисповедании, о легендах и преданиях, достойных внимания, об основании поселения и древних памятниках и книгах и остатках древних обычаев и т. д. Сообщает также, что уже получены ответы из «10 деканий»⁴.

Вероятно, Лобойко учёл все трудности обобщения материала, так как в письме к неизвестному он сообщает, что работать будет вместе с Лелевелем («...собираем материалы и составляем выписки для составления вместе с проф. Лелевелем сочинения о литовском языке и народе по желанию г-на госуд. канцлера»⁵).

Лобойко планирует заняться изучением литовского языка (см. письмо к Румянцеву от 2 ноября 1822 года: «Я понимаю также необходимость самому учиться по-литовски»⁶), приступает к изучению словаря Ширвида⁷, советует студентам К. Незабитаускасу и Станявичюсу заняться собиранием литовских песен и новых стихотворений⁸.

В середине апреля 1823 года Лобойко едет в путешествие по некоторым районам Литвы. Перед поездкой была проведена подготовка (свидетельство об этой предварительной работе находим в публикуемых ниже письмах Лобойко к литовским деятелям; см. письма № 1, 2). Лобойко начал переписку с Киприонасом Незабитаускасом, причём, вероятно, получил от него текст литовского воззвания к призывом к литовцам собирать сведения о народе, его истории и языке (так, наверное, можно понимать слова: „znayduiąc obok listu tego litewsko-żmudzki“, „odwlekałem moją odpowiedź w nadziei, że drukowanie wezwania w litew. ięz. wkrótce będzie skończone“, „A może nam się uda wzbudzić w samych żmudzinach iakiś ruch w tej rzeczy“, см. письмо № 1). Киприонас Незабитаускас, вероятно, предлагал ему свою помощь во время путешествия (Лобойко благодарит: „...z ukontentowaniem chciał bym korzystać z osobistej [znaiomości ... przytomności Pana] ...w kraiu obfitym w pomniki ięzyka Litewskiego. Tym sposobem nabył bym wszelkich w tem względzie wiadomości“, см. письмо № 1). Чтобы путешествие было удачным, М. Хлевинскис даёт Лобойко письменную инструкцию, которую последний отправляет для оценки Киприонасу Незабитаускасу (см. письмо № 2).

Во время путешествия Лобойко пользовался советами и указаниями Киприонаса Незабитаускаса, слушал его ответы на ряд вопросов о Литве (см. письмо № 6), знакомился с народными легендами, которые ему рассказывал Эйникас (см. письмо № 3), слушал в доме Л. Увайниса сочинение последнего о литовском языке (см. письмо № 8), говорил о необходимости собирания литовской старины и сказаний с М. Хлевинским и Эйникасом (см. письмо № 4), познакомился с Д. Пошкой и пользовался его советами и помощью („Mogę powiedzieć, że z łaski JMŚC Pana więcej korzystałem z odbytej podróży niezeliem się spodziewał“, см. письмо № 7).

Своей долей участия в исследованиях литовской старины Лобойко не был доволен, в письме к Увайнису он сокрушался, что мало занимался исследованиями (арх. ИРЛИ, ф. 154, ед. хр. 103, л. 54-об.), о том же пишет он в письме к жене Хлевинскиса (намерен поехать второй

⁴ Арх. ИРЛИ, ф. 154, ед. хр. 103, л. 16-об.—17-об.

⁵ Там же, л. 20.

⁶ Там же, л. 10-об.

⁷ Там же, л. 13-об.

⁸ См. «Чтения императорского общества истории и древностей российских при Московском университете» за 1862 год, II, стр. 41; Darbai ir dienos, VIII, p. 311—312.

раз, так как во время первой поездки больше играл в карты, чем изучал древности, арх. ИРЛИ, ф. 154, ед. хр. 103, л. 54).

После возвращения из поездки Лобойко готовится полученные им материалы использовать в Петербурге, чтобы вызвать к сочинениям литовцев, как он пишет Д. Пошке, „szacunek i przychylność“ — уважение и расположение (см. письмо № 7).

В числе полученных после путешествия материалов были „Rozmyślenia wieśniaka rolnika“ Д. Пошки (Лобойко получил их через Ясинского, вероятно, в июне 1823 года, см. письмо № 7); письменные ответы Киприонаса Незабитаускаса о современном положении Литвы (см. письмо № 8); сочинение Л. Увайниса о литовском языке и этимологии (см. письмо № 8) и др.

Материалы Д. Пошки и Киприонаса Незабитаускаса Лобойко отдал в Петербурге Ф. Булгарину. Вот как он сам об этом пишет в черновике письма к Н. П. Румянцеву от 13 января 1824 года: «Я предложил ксеждзу Незабитовскому до 28 вопросов, относящихся до [зачёркнуто: истории] образа жизни жмудзинов и древних фамилий, на которые мне он ответил с большою удовлетворительностью. [Зачёркнуто: будучи в Петербурге также несколько исторических вопросов предложил] г. Пашкевичу [зачёркнуто: и получил результаты современных] доставил мне также толстую [зачёркнуто: его] тетрадь свою исторических занятий и [зачёркнуто: наб] изысканий. То и другое вручил я г-ну Булгарину в Петербурге для напечатания в русском переводе, для которых он, конечно, не имеет досуга, поэтому и откладывает»⁹.

Черновики писем Лобойко содержат ряд интересных, иногда неизвестных данных: об исследовании Киприонаса Незабитаускаса в области литовской диалектологии („czynione przez niego uwagi nad rozmaiatością litewskiej mowy co do miejsca, см. письмо № 6); о написании им литовского воззвания (см. письмо № 1); о работе над литовским словарём (см. письмо № 6, 8); об истории напечатания перевода сочинения Клука о пчёлах, сделанного Киприонасом Незабитаускасом (Лобойко составил посвящение канцлеру Румянцеву и переслал его по-французски и по-польски Киприонасу Незабитаускасу, ожидая, что с последнего Незабитаускас сделает литовский перевод — см. письмо № 6. Однако книга, как известно, появилась только с французским посвящением, по-литовски же был дан иной текст — обращение к читателям).

Содержатся в письмах и сведения о творческой истории «Размышлений» Д. Пошки. Удаётся установить, что первоначальный их вариант был написан не в 1824 году, как предполагалось¹⁰, а в 1823 году и был отдан Булгарину для напечатания в русском переводе (см. письмо № 7, а также письмо к Румянцеву от 13 января 1824 года¹¹).

Узнаём из писем также и о сочинении о литовском языке и его этимологии, написанном Л. Увайнисом, очень ценным современниками деятелем культуры, который по неосуществлённому проекту К. Контрыма должен был преподавать литовский язык в университете. В письме к Увайнису Лобойко сообщает, что намерен передать его сочинение для напечатания (см. письмо № 8).

В связи с прерванным печатанием литовского воззвания (см. письмо № 3) находит своё отражение в письмах и вопрос о положении с цензурой литовских книг, так волновавший всех представителей литовской интеллигенции того времени.

⁹ Арх. ИРЛИ, ф. 154, ед. хр. 103, л. 70.

¹⁰ См. V. Laurynaitis, Dionizas Poška, Vilnius, 1959, p. 12

¹¹ Арх. ИРЛИ, ф. 154, ед. хр. 103, л. 70.

Известно несколько жалоб на цензурный комитет. А. Страдас предлагает ввести в комитет людей, знающих литовский язык¹². В. Вальмик в своей горячей защите грамматики А. Буткявичюса пишет о том же¹³. Письма И. Н. Лобойко свидетельствуют, что ненормальное положение с цензурой литовских книг очень волновало Киприонаса Незабитаускаса, Д. Пошку и др., что Лобойко — как он пишет — собирался внести по этому поводу предложение на совете университета (см. письмо № 3, в переводе: «...много говорилось о древнееврейских сочинениях и избраны для этого два цензора, тем более заслуживает этой опеки правительства народный язык Самогитии»).

В настоящей публикации даются только письма Лобойко к литовским ученым (отрывки из писем к Н. П. Румянцеву приводятся в введении).

Все черновики писем относятся к 1823 году и были написаны с марта по июнь месяц. Письма не датированы, но о их хронологии можно судить по описываемым событиям, а также по месту в тетради, их заключающей.

Письма (всего их 8: 4 — к Киприонасу Незабитаускасу, 2 — к Д. Пошке, 2 — к Л. Увайнису) приводятся с сохранением графики, орфографии и пунктуации оригинала.

Вильнюсский Государственный Педагогический Институт
Кафедра польского языка и литературы

Представлено
в декабре 1962 года

(1)

(К Киприонасу Незабитаускасу)¹⁴

Wielmożny Mości Xięże Kanoniku! Dobrodzieiu! List Pański z dato 25 febr. przekonywa mnie, że ia w zacney osobie WPD znajduie naypożądańszą dla mnie zności, a za tym z niecierpliwością czekam tey chwili, w której będę miał ukontentowanie osobiście moie naygłębsze uszanowanie lemu oświadczyć. Znaydując obok listu tego litewsko-żmudzki uczułem wielką radość, że WPD iest tak mocnym we wszelkich gałęziach iego używania. Odwlekałem moją odpowiedź w nadziei, że drukowanie [ogłoszenia¹⁵] wezwania w litew. ięz. wkrótce będzie skończone,

¹² Nauja archyvinė medžiaga apie A. Strazdą. Paruošė V. Vanağas. — Literatūra ir kalba, t. V, Vilnius, 1961, p. 443—445.

¹³ A. Kaupuž, I. Lukšaitė, A. Butkevičiaus gramatikos byla. — Kalbotyra, t. V, Vilnius, 1962, p. 122; позволим себе внести здесь некоторые поправки к сообщенным в приведенной статье о грамматике А. Буткявичюса данным о его жизни. Уже после выхода публикации нам удалось обнаружить в ЦГИА в Ленинграде дело, содержащее следующие сведения: Александр Буткевич. Дворянского звания самогитский уроженец. 58 лет. (Следовательно, родился не около 1780 года, как указывалось нами, а около 1760 года, так как дело относится к 1818 году.) Обучался в 1780 и 1781 годах в Антониевском монастыре красноречию (возможно, что это Антониево, находившееся в Дисненском повете, недалеко от Постава). С 1782 по 1784 г. обучался в Виленском монастыре философии, с 1785 по 1789 год — в Жировицком монастыре богословии. Рукоположен в монахи в 1779 году и от 1789 года до 1805 года был проповедником в монастырях Брестском и Свержанском. С 1806 года назначен игуменом Свержанского монастыря. С 1802 года по 1806 г. обучал семинаристов богословии. Судим не был. Из монастыря получает в год 22 рубля 50 коп. серебром. К исправлению должности способен. (ЦГИА в Ленинграде, ф. 824, оп. 2, ед. хр. 248, Список чиновников монашеского духовенства за 1818 год, лл. 23-об., 24.)

¹⁴ Арх. ИРЛИ, ф. 154, ед. хр. 103, л. 33, 33-об. В оригинале — в конце письма — ошибочно поставлена дата — 1822 г.: судя по тексту, оно написано в 1823 г.

¹⁵ Слова, зачеркнутые в оригинале, подаются в квадратных скобках. Место зачеркнутых слов и исправлений (над строкой или в строке) отмечаться не будет.

lecz ponieważ to się przeciągnęło jeszcze na kilka dni: [to ia] nie mogłem nadal przytłumić uczuć mojej [wdzięczności] do niego przyjaźni. Zatrudniony temi czasami liczną korespondencją [ia] nie jestem zdolny teraz wystawić coś odpowiedzialnego do jego listu i przedmiotu obojga nas interesującego, [a ty] lecz tylko oświadczam, że z ukontentowaniem [będę] chciał bym korzystać z osobistej [znajomości P. D. we względzie podróży mojej przytomności Pana D w] tak [szacownej] przezacnej osoby, w kraju obfitym w pomniki języka Litewskiego. Tym sposobem nabył bym wszelkich w tem względzie wiadomości, kturemy [wzboga] za pomocą P. D. wzbogacony był bym w stanie zaspokoić ciekawość J. O. Hrabi Rumianzowa Kanclerza Państwa i uczonych oboga [Rossiysk] stolic, co [w] pod bytność[i]¹⁶ moją w czasie wakacyynym w Moskwie i Petersburgu. A może nam się uda [na zrobic w tey rzeczy i w sa] wzbudzić w samych zmudzinach iak[ey]iś ruch w tey rzeczy. Tym czasem proszę przyjąć wyrazy [nay]rzetelnego szacunku u upoważnienia, z iakim na zawsze pragnę zostawać Wielmożnego W Mo[scij] Kan. Dobrodzieia naysniższy sługa

12 Marca 1822

Wielmożnemu JMści Xiędzu Niezabitowskiemu. Kanonikowi Minskiemu Proboszczowi Wielońskiemu WMPanu Dobrodzieiowi — w Wielonie ¹⁷.

(Перевод) ¹⁸

Dauggali Mylista Kunige Kanauninke! Geradari!

Pono vasario 25 datuotas laiškas įtikina mane, kad aš Dauggalio Pono Geradari garbingame asmenyje randu labai geistiną sau pažintį ir dėl to nekantriai laukiu tos valandos, kai turėsiu laimę asmeniškai pareikšti giliausią pagarbą. Radęs greta to laiško lietuviškai-žemaitišką, pajutau didelį džiaugsmą, kad Dauggali Ponas Geradari esate toks stiprus visose tos kalbos panaudojimo šakose. Delsiau atsakyti, turėdamas viltį, kad atsišaukimo lietuvių kalba spausdinimas greitai laiku bus baigtas, bet, kadangi tai užsitęsė dar keletą dienų, negalėjau ilgiau užslopinti savo draugystės jausmus. Užimtas šiuo laiku gausia korespondencija, neturiu dabar galimybės atsakyti ką nors atitinkamo į Pono laišką ir dėl mus abu dominančio dalyko, bet tik pareiškiu, kad su malonumu norėčiau pasinaudoti gerbiama Pono Geradari asmenišku dalyvavimu ir pažintimi, keliaujant po kraštą, kuris pasižymi lietuvių kalbos paminklų gausumu. Tuo būdu, įgyčiau įvairių žinių, kuriomis, Ponui Geradariui padedant, praturtėjęs, turėčiau galimybę, būdamas atostogų metu Maskvoje ir Peterburge, patenkinti Jo šviesybės Grafo Rumiancevo Valstybės Kanclerio ir abiejų sostinių mokslininkų žinojimo troškimą. O gal mums pasiseks šiuo reikalu sukelti pačių Žemaičių tarpe kokį nors judėjimą. Dabar gi prašau priimti tikros pagarbos žodžius, kuriais visiems laikams trokštu likti Dauggalio Kanauninko Geradarijo žemiausiu tarnu.

1822 m. kovo 12.

Dauggaliui Mylistai Kunigui Nežabitauskui Minsko. Kanauninkui, Veliuonos klebonui, Dauggaliui Mylistai Ponui Geradariui Veliuonoje.

¹⁶ Зачеркнутые окончания и части слов также даются в квадратных скобках.

¹⁷ Адрес написан сбоку, на листе 33-об.

¹⁸ Зачеркнутые слова сохраняются в переводе только в том случае, если необходимы для понимания смысла предложения.

Nim miałem zaszczyt odebrać List Jego z datą [Metusy? ²⁰] 1823 mie-
niulio kowo 28 dienaso ²¹ Wielmożny Pan Chlewiński ²², pragnący [o] tego,
abym z przedsięwziętej podróży w tak krótkim czasie iak naywiecey
korzystał raczył mnie udzielić instrukcją, którą to dla wiadomości W.
Xiędza Kanonika w kopii (on.) ²³ tu dołączam. [Spodziewam się, że po
przeczytaniu iey nie zechce[ysz] odmówić własnych w tej mierze uwag.]
Dzień moiego wyjazdu z Wilna naznaczam 14 [kwietnia] a powrót [30]
zaś nieodmiennie 30 kwietnia. [Między tym] Niedawno odebrałem z Wied-
nia list od iednego z moich Przyjaciół, znakomitego Pisarza ²⁴, który też
robi mnie kilka zapytań we względzie Litewskiego języka [Tym sposobem]
Tak więc kiedy ja będ[zie] miał [zaszyt] ukontentowanie poznaiamiś (on.)
się osobis[c]e z Litewskimi uczonemi, poczynając od WPana Kanonika,
tedy bienziemi mieli dążyć do rozmowy. [Jestem bar] Czuie, że ten list
nie odpowiada moey gorliwości, ale ponieważ odchozi poczta iednak
mam czas powtórzyć, że zawsze miło mnie [zos. . ?] W.

(Перевод)

Pirm negu turėjau garbę gauti Pono laišką, datuotą 1823 m. kovo
mėnesio 28 diena, Dauggalis Ponas Chlevinskis norėdamas, kad numa-
tytą trumpą kelionę kuo daugiausia išnaudočiau, teikėsi duoti man
instrukciją, kurios nuorašą Dauggalio Kunigo Kanauninko žiniaį pride-
du. Išvykimo iš Vilniaus dieną paskiriu balandžio 14, o grįžimo — būtinai
balandžio 30. Neseniai gavau laišką iš Vienos nuo vieno mano Bičiulio,
žymaus rašytojo, kuris taip pat pateikia man kelis lietuvių kalbą lie-
čiančius klausimus. Taigi, kada turėsiu garbę asmeniškai susipažinti su
Lietuvos mokslininkais, pradedant Dauggaliu Ponu Kanauninku, tada
ieškosime progos pasikalbėti. Jaučiu, kad šis laiškas neatitinka mano
uolumo, bet, nors paštas išvyksta, turiu laiko pakartoti, kad visuomet
malonu man...

(3)

К Незабитовскому²⁵

W końcu przeszłego miesiąca powróciłem do Wilna chociaż pierw-
szym uczuciem moim była wdzięczność dla wielmożnego xiędza Kanonika
za jego nieoszacowaną gościnność, lecz zostałem przymuszony (on.) od-
sunąć wypełnienie przyjemnego tego obowiązku do tej pory. Z pierw-
szym przedsięwzięciem wydrukować cokolwiek w Zmudzki[e]m języku
spotkaliśmy te przeszkodę że uniwersytet nie ustanowił Cenzora dla prze-
rzania Zmudzkich pis[e]m. W krótcie podam [ia] na radę Uniwersytetu opi-
nią [o usunięciu] względem tego przedmiotu. Ponieważ przy rozporządze-
niach co do cenzury ksiąg wiele traktowano było o hebra[i]jskich piśmach
i obrano dwóch dla tego cenzorów, tém więcej zasługuje na tę opiekę
rządu narodowy język [wileński] gubernii Samogicyi Krótką wiadomość

¹⁹ Там же, л. 34. Письмо написано в апреле 1823 г., перед выездом в путешествие.

²⁰ Слова, неразборчиво написанные, взяты в квадратные скобки и отмечены зна-
ком вопроса.

²¹ Вероятно, 28 марта К. Незабитаускас ответил на письмо Лобойко от 12 марта.
²² М. Хлевинскис (около 1780—1831).

²³ Описки не исправлены. Далее некоторые будут отмечаться: (он) = (описка).

²⁴ Вероятно, от Вука Караджича.

²⁵ Написано, судя по тексту, в мае 1823 г. Там же, л. 41-об, 42.

o podroży moiej podam do druku czy tu czy w Petersburgu, będę starał się pomnażać materijały moje i po przyjeździe [m w] do Petersburga zrobię z nich należy[cie]łe użycie. Za tē m proszę W. P. Dobr. kommuni-kować mnie ułożoną przez niego odpowiedź na moje [pisemne] zapytania.

Pan Eynik²⁶ [powiedział] opowiadał mnie dwie narodow[ych]e powieści żmudski[ch]e, które napisa[łem]ne dołączyłem [ku] do liczb[ie]jy moich materyałów. [Obiecał] [mnie] Przepowiedziałem ich w towarzystwie kilka Professorów, gdzie znajdowa[li] się i Lelewel. [Słusza]li Wysłuchany byłem z ukontentowaniem. W. P. Dobr. wiadoma ze narodowe powieści zachowuią zmuzydzin[yl]i w niezliczonem mnóstwie, iakoż tak i spiewy. Zapomniałem tę xieżkę, w ktorey porobiłem w domu W. Pana moje [uwagi] notatki i rysunki w [poiece?] Wielońskim proszę mnie uwiadomić, czy znaleziona ona, czy nie. [W. Panu] Szacownemu Panu Komornikowi Niezabitauskemu²⁷ i JJMM Xiędzom [kapłanom] moje uszanowanie. Gdy [W. P.] Pan Komornik będzie miał okazją oświadczyć moję [w]dzię-[czność] ki w zamku JW generała Gielguda²⁸ za okazane nam łaski [proszę] niech tego nie [...] opuszcza! [Powtarza] a zamykaiąc ten list [z duszewną pociechą] bardzo się raduię [się], że [mogę] liczyć siebie [miałem] honor poznać osobiście tak szacownego męża, który uimuię wszystkich nie tylko światłom nauki, lecz i powabami serca. Powtórzaiać wyznanie nayszerzey moiej wdzięczności [mam] z powin[n]yem moim uszanowaniem mam honor byđż.

(Перевод)

Nezabitauskui.

Pereito mėnesio gale grįžau į Vilnių; nors mano pirmasis jausmas buvo dėkingumas Dauggaliiui kunigui Kanauninkui už neįkainojamą svetingumą, tačiau aš buvau priverstas šią malonią pareigą atidėlioti net iki šio laiko. Pirmą kartą bandydami atspausdinti ką nors Žemaičių kalba, sutikome tą kliūtį, kad Universitetas nepaskyrė cenzoriaus Žemaitiškiems raštams peržiūrėti. Greitu laiku įteiksiu universiteto tarybai pasiūlymą tuo reikalu. Kadangi, svarstant knygų cenzūros klausimą, daug buvo kalbėta apie raštus hebrajų kalba ir tam reikalui išrinkti du cenzoriai, tuo labiau užsitarinau valdžios globos Žemaičių kalba. Trumpą žinutę apie savo kelionę duosiu spaudai čia ar Peterburge, stengsiuos gausinti savo medžiagą ir, atvykęs į Peterburgą, atitinkamai išnaudosiu.

Todėl prašau Dauggalį Poną Geradariį atsiųsti man jo sudarytą atsakymą į mano klausimus.

Ponas Einikas papasakojo man du žemaičių liaudies padavimus, kuriuos parašytus pridėjau prie mano medžiagos. Papasakojau juos kelių profesorių draugijai, kurios tarpe buvo ir Lelevelis. Maloniai nusiteikę manę išklaušė. Dauggaliiui Ponui Geradariui yra žinoma, kad Žemaičiai išsaugojo nesuskaitomą daugybę liaudies padavimų, taip pat ir dainų.

Pamiršau tą knygą, kurioje Dauggalio Pono namuose padariau pastabas ir piešinius Veliuonos apskr.; prašau man duoti žinią, ar ji rasta, ar ne. Dauggaliiui Ponui Kamorninkui Nezabitauskui ir Jų Mylistoms kunigams mano pagarba. Kai Ponas Kamorninkas turės progą pareikšti mano padėką Šviesiausio Dauggalio generolo Gelgaudo pilyje už padarytas mums malones, lai to nepamiršta! O baigdamas šį laišką, labai džiaugiuos, kad turėjau garbę asmeniškai pažinti taip gerbiamą vyrą,

²⁶ О Эйнике нам удалось найти только одно упоминание: Lietuvių tauta, 1914, II, 3, p. 356 (о том, что рукопись Л. Увайниса осталась у Эйникаса).

²⁷ Возможно, что это еще один брат Киприонаса Незабитаускаса. Труднее предположить, что отец.

²⁸ А. Гялгаудас (1792—1831).

kuris patraukia visus ne tik mokslo šviesa, bet ir kilnios širdies ypatybės. Kartodamas mano didžiausio dėkingumo pareiškimą, su nuolankia mano pagarba turiu garbę būti...

(4)

К Увойну ²⁹

Krótki pobyt mój w domu W. Pana Dobr. [доставил] przyczynił mnie na zawsze ukontentowanie uważać siebie w [liczbie orszaku niewielu iego przy orszaku] liczbie [tych naz. ?] iego dobroci talentów i rozumu. Wczoray był u mnie W. Pan Chlewiński. Wiele miałem ukontentowania mówić z nim o filozofskim życiu, prawidłach, zaletach, uczonych wiadomościach i Pracach W. P. Dobrodzieja. Powróciwszy do Wilna znalazłem u siebie kilka listów [do Hrabia Rumi] od Kanclerza Państwa Hrabi[alego] Rumianzowa z których dwa adresowane [w] ze Moskw[ę]y [ku niem] do pewn[ym]ych osob[om] [za]polecające mnie z powodu [podrozy moiey] zamiaru mego podróżowania do Moskwy. Przyznaię się nie to u mnie teraz w głowe i [ia] nechętnie iadę [w] do Moskw[ę]y [poniewaz] tam droga idzie nie przez L.

Mam t wielką pociechę że Hrabia zarówno nas[z] z prof. Lelew. szanuję i wszystkie listy chociaż adressowane pod moim imieniem, [ucz] ściągają się do nas obu. Między innemi pisze on: [Spodziewam się] Oto [czego] zwyczajnie czego pragnie Hrabia lecz się zdai[ę] się że nie można mieć zadney nadziei znalezienia iakichkolwiek starożytnych [papierow] papierow' i wiadomości o perwiaszkowym stanie Litwy. Jak Pan o tém sądzi? Bardzo bym był kontent [ze] w tém się omylić. Przecież [zobowiąze] uprosilem W. Pana Chlewińskiego (on.) z powodu wizyty iego po gubernii Wileńskiej zaiąc sie badaniami w [tego] tym rodzaju, [na co on już odkrył mnie chęć swoię.] Pan Eynik obiecał mnie zbierać narodowe powieści i spiewy. Proszę Pana Dobrodz. oświadczając iemu [moie usz] za równo i szanowney małżonce iego moie uszanowanie, przypominać iemu, iak wiele mnie [zo] tém zebraniem zobowiąze. Zycząc W. P. Dobr. i ego (on.) krewnym najlepszego zdrowia i pomyslnosci [mam ho] i powtarzając [w] dzięki moie za iego łaski mam honor [bydź] z naywiekszym moim uszanowaniem zostawać.

W. P.

(Перевод)

Uvainiui.

Trumpas mano viešėjimas Dauggalio Pono Geradario namuose palikó manjė visiems laikams džiaugsmą laikyti save Jūsų gerumo, talentų ir proto gerbėju. Vakare pas mane buvo Dauggalis Ponas Chlevinskis. Daug turėjau džiaugsmo kalbėti su juo apie Dauggalio Pono Geradario filosofinį gyvenimą, principus, teigiamybes, mokslo žinias ir veikalus. Grįžęs į Vilnių, radau jau net kelis laiškus iš Valstybės Kanclerio Grafo Rumiancevo, kurių du, rekomenduojantieji mane kai kuriems asmenims iš Maskvos dėl mano numatytos kelionės į Maskvą. Prisipažįstu, kad ne tas dabar mano galvoje ir nenoriai važiuoju į Maskvą — ten kelias eina ne per L.

Turiu didelę paguodą, kad grafas lygiai mus su prof. Leleveliu gerbia, ir visi laišškai, nors adresuoti mano vardu, liečia mus abu. Tarp kita ko jis rašo... Stai ko nori paprastai grafas, tačiau atrodo, kad negalima

²⁹ Письмо написано, вероятно, в мае, во всяком случае, после путешествия и перед поездкой в Петербург. Там же, л. 42-об., 43.

turėti jokios vilties rasti bet kokių senoviškų dokumentų ir žinių apie pirmąją Lietuvos padėtį. Kaip Ponas apie tai galvojate? Labai džiaugčiaus, jei būčiau apsiriekęs. Priprašiau gi Dauggalį pona Chlevinskį, kad, lankydamas Vilniaus guberniją, užsiimtų tokiais tyrinėjimais. Ponas Eimikas pasižadėjo rinkti liaudies padavimus ir dainas. Prašau Poną Geradarį, reikšdamas jam ir jo gerbiamai žmonai savo pagarbą, leisti priminti jam, kaip labai jis mane tuo rinkiniu įpareigos. Linkėdamas Dauggaliui Ponui Geradariui ir giminėms geriausios sveikatos ir sėkmės ir kartodamas savo padėką už gerumą, turiu garbę su didžiausia mano pagarba likti...

Dauggalio Pono

(5)

К Пашкевичу³⁰

Kilka dni iakem powrócił do Wilna. [Hra] Kanclerz Państwa Hrabia Rumianców sądził, że [ja] nabył w tej podróży wiele starożytnych papierów dotyczących się prapoczątkowego stanu Litwy. Czynię W. P. zapytanie, czyż można spodziewać się tego plonu. [Bardzo przyjemne by mnie było] Miałbym wielką przyjemność, gdyby W. P. raczył oznajmić mi o tych archiwach albo bibliotekach, w których podobne wiadomości znajdą się. Proszę mnie dostarczyć zupełny tytuł tego psalterza litewskiego, który widziałem u Państwa. [Pan Dobrodz.] P. Dobr. raczy zachęcić kogokolwiek z krewnych do zebrania narodowych powieści i pieśni. Słyszałem ich kilka i postrzegłem w nich wiele dowcipu. Dziękuję [W. P. Dobr za W. P. iego gos]. WWPP Dobrodzieiom za ich łaskawą gościnność. Pan Emerik Staniewicz³¹ bardzo [zachwycony] był ucieszony z otrzymania listu od W. Pana. Jeszcze u mnie nie był dla przeczytania wierszów [P. Dobr.] Pańskich. Teraz uczułem potrzebę cenzury ksiąg Zmudzkich albo Litewskich. Wcale zapomniano o ustanowieniu w tém przedmiocie cenzora. Spodziewam się, że ta zawada wkrótce będzie usunięta. W Pani Dobrodziejce i Pann[ie] Rozalii całuję rączki[ce]. Z imieniem [Panny] Rozalii³² przypominam [to] zawsze sobie zachwycającą muzykę [na...?] [Czy] Życzę iey pomyślnego szczęścia i zdrowia.

W Pan Professor Lelewel bardzo żałuję, że WMC Dobrodziey [nie] posiadając tyle talentów do historycznych badań nie daiesz się Pan z te[y]go [strony] względu nam poznać.

(Перевод)

Poškai.

Kelios dienos kai grįžau į Vilnių. Valstybės Kancleris Grafas Rumiancevas galvojo, kad šioje kelionėje įsigijau daug senoviškų dokumentų, liečiančių pirmąją Lietuvos padėtį. Kelio Dauggaliui Ponui klausimą, ar galima tikėtis tokių vaisių. Turėčiau didelį malonumą, kad Dauggalis Ponas teiktumėtės duoti man žinią apie šiuos archyvus ar bibliotekas, kuriose yra panašios žinios. Prašau man pranešti pilną pavadinimą to lietuviško psalmyno, kurį mačiau pas Poną. Teikitės Ponas Geradaris paskatinti ką nors iš giminių rinkti liaudies padavimus ir dainas. Girdėjau jų kelis ir pastebėjau juose daug sąmojaus. Dėkoju Dauggaliams Ponomams Geradariams už maloningą svetingumą. Ponas Emerikas Stanevičius labai džiaugėsi, gavęs Dauggalio Pono laišką.

³⁰ Написано в начале мая 1823 г.

³¹ Эмерикас Станявичюс, автор перевода на польский язык литовских народных песен.

³² Розалия Ивановска служила в семье Д. Пошки.

Jis dar pas mane nebuvo atvykęs. Pono eilėraščių skaityti. Dabar pajutau cenzūros reikalingumą Žemaitiškoms ar Lietuviškoms knygoms. Visiškai pamiršta skirti šiam tikslui cenzorių. Tikiuos, kad ši kliūtis greitai laiku bus pašalinta. Dauggalei Poniai Geradarai ir Panelei Rozalijai bučiuoju rankas. Rozalijos vardas visuomet man primena žavią muziką...

Linkiu jai šviesios laimės ir sveikatos.

Dauggalis Ponas Profesorius Lelevelis labai apgailestauja, kad Dauggalis Mylista Ponas Geradaris, turėdamas tiek gabumų istoriniams tyrinėjimams, neleidžiate mums pažinti save iš šios pusės.

(6)

(К Киприонасу Незабитаускасу)³³

J Wielmožny Mości Xięże Kanoniku Dobrodzieiu!

Od czasu do czasu w raz więcej doświadczam dobrych skutków moiej podróży choć zakrótko odbytey. [J] W. Pan Paszkiewicz [uradował] ucieszył mnie uczonym listem o [3 arkuszach] 3 arkuszach z dołączeniem iego uwag o [zawieraiących postrzenia iego] 7 arkuszach nad rozmaitemi przedmiotami do Historiy Litwy nalezącami. Postrzeżenia te tém są dla nas wazneysze, że one czerpane ze znaomości kraiu i ięzyka oraz [i] narodowey opinii. Niektore z tych wiadomości są dla nas wcale nowe i niespodziane. [Bardzo] Pierwszym warunkiem [dla] do postępu Litewskiey historyi stanowi [kładzie] ułożenie słownika i grammatyki, [ciutując] słowa Pana Lelewela: Wszystko [...?] W Pan Paszk. [do tego] podnieętą nakłonić [Nie wie] stara się sw[em]i[ą] [wzniesieniem] do tego Wileński Uniwersytet ale [długo bardzo będzie czekać!] to należało by tego oczekiwać naprozo tego by było od uniwersitetu żędać [On] Niewie o tém, że jest osoba³⁴ która [nam zapewnia nam budowę] serio myśli o zachowaniu Litewskiey mowy. Wszys[t]cy [czy] czuią ważność tego przedsięwzięcia, ale nikt z teraznieych (on.) [uczonych] Litewskich literatów nie posiada tyle do tego sposobow [iak] ile JWP Dobrodz. Szegulnieysza tego znaomość [iego] kraiu i narodu, [badania] czynione przez niego uwagi nad różnaitością litewskiey mowy, co do mieysca i (zdolności) zupełne [iego pisa] posiadanie tego ięzyka na stopniu Pisarza przekonywa mnie, że tylko iedynie od IWX Kanonika można oczekiwać doskonałego słownika Litewskiego ięzyka.

Z tych miar wnieść W. Pan Dobrodz. mozesz, iako [po ukot] ukontentowanie sprawiła dla mnie gotowość iego przyczynienia się do tey pracy. Niech JWP nie sądzi, że bym przez gorliwość moią do tego przedmiotu wczesniey i bez iego zezwolenia ogłosił ten [za iego] zamiar. Poniewaz iuz zbliża się termin wyjazdu mego do Petersburga zatém niech JWP raczy dostarczyć mnie [odpow] zrobione odpowiedzi [tego] na moje zapytania, [ktorzy bar] chociaz by one za niedostatkiem czasu i niebyły tak obszerne. Dla mnie iuz i to, co [słyszałem] Pan czytał wielkicy jest wagi.

JW Pan professor Rustem³⁵ odmalował z rysunku L. Bo [Xiędza Bartoszewicza] Wielońskich Zmudzinow, [ktorzy i teraz] który teraz będzie [litograf] litografowany. Oprucz słownika Szyrwida był by dla JWP Kanonika pozytecznym litewski słownik podług Ruhiga w Niemec-

³³ Написано, вероятно, в июне 1823 г. Там же, л. 50, 50-об. 51, 51-об.

³⁴ Вероятно, говорится об адресате, т. е. Киприонасе Незабитаускасе.

³⁵ Ян Рустем, профессор университета (1761—1835).

kim ięzyku ułożony [tłum] przez [Kantora] Pana Mielkę³⁶, kantora w Pillku [ne...?] w r 1800 w Krolewcu. Łotewski ięzyk jest bardzo wzbogacony naukowemi [pomocami] pomocami do iego poznania, zatem czy nie możnaby było we względzie Litewsko Zmudzkiego korzystać z tego [źrud] źrudła.

JO Hrabia Rumiancow udał się [do] w podróż[y] [na] do Kaukazu, zatem może z nim korespondencya przerwana Zostai[e] [się] drukować [Litewski] Zmudzki[i] [sł] pismo JW Pana o pszczołach z dedykacją Hrabiemu Rumiancowu. Teraz [iam] zajmę się redakcją onej i przeszłę Jemu [przez zem WW] do wyjazdu mego we fransuskim i Polskim ięzyku w ostatnim dla tego, żeby stosowne do tego było zrobione tłumaczenie zmudzkie, z którym będzie franzuska dedykacyia.

Proszę oświadczyć nayniższe moje uszanowanie W Bratu³⁷ i całemu domowi. Niech JWX Dobrodziey przyiąc raczy wyznanie go szyrego (on.) szacunku i prawdziwey przyiazni, z iaką mam honor zostawać.

JWX Kanonikowi [czy] pewnie wiadome są olbrzymie groby z których wykopywaią zwykłe [narzędzia] oręże, zbroie [metalne] i sprzęty metalowe figura ich jest iak tu oznaczoną. Pan Paszkiewicz [zawierzył] upewniał mnie, że na Zmudzi znayduie się ich niezmierna liczba i że zawsze coś kopaiąc wydobyć można. Jam widzieli w Odalnowie tylko ieden taki [pomnik] cmentarz i to bez kamienia w pośródku. [Porówny] waiąc to z skandynawskimi groba Zostanawiaiąc się na tém można Skandynawskie grobowiska były też osadzone kamniami a to [tylko] dla tego [tylko] żeby mieysce [nie poruszone było pługiem nie psuto było takiego mieysca poniewaz pługiem pośród] którego [zakopywane były urny z popiołami nieboszczyków oraz oręże i inni rzeczy, które z szacunku do niebożczyka były przez przytomnych przy pogrzebie rzucane] W którym pochowane były wspomniane rzeczy zostały nie poruszone pługiem. [Na wierzchu] w pośrod takiego cmentarza znaydowały się u Skandynawów trzy większ[y]ch³⁸ kamienie, czwartym iako stołową deską przykryt[y]ch a to składało ołtarzyk dla ofiar. Chciałbym naypierwiey mieć poszczególne opisanie [zdola] takich grobowisk z dolączeniem ich [planów] rysunków. Zapomniałem zapytać Pana Paszkiewicza czy [zn] wykopiui w nich urny na kształt garnków. Nie można ieszcze bydz zupełnie przekonany żeby to były grobowiska, poniewaz takowe ogradzienia miały u skandynawow i insze przeznaczenie iak[o to] iemi są mieysca do odbywania sądow [T nysted...?] i proste ołtarzyki. Widziany przeze mnie olbrzymi grob był zupełnie krągło kamieniami osadzany, ale czy niema [ti...?] owalnych [prosto prostokon] lub czworokątnych i chociaz co w tey materji nie opuszczę udać się do Pana Paszkiewicza ale w tyle ważnym przedmiocie trzeba żądać, żeby wszyscy miłosnicy starożytności przyięli uczestnictwo. Zatem niech JWX Kanonik raczy mnie [komunikować] uwiadomić, co się iemu w tym względzie dało poznać

(Перевод)

Sviesiausias Dauggali Mylista Kunige Kanauninke Geradaril

Laikas nuo laiko vis daugiau patiriu mano, nors paskubom's įvykdytos kelionės, gerus rezultatus. Sviesiausias Dauggalis Ponas Paškevi-

³⁶ Littauisch-deutsches und Deutsch-littauisches Wörter-Buch, worin das vom Pfarrer Ruhig zu Walterkehmen ehemals herausgegebene zwar zum Grunde gelegt, aber mit sehr vielen Wörter, Redens-Arten und Sprüchwörtern zur Hälfte vermehret und verbessert worden von Christian Gottlieb Mielcke Cantor in Pillkallen (...) Königsberg, 1800.

³⁷ Вероятно, Каетонасу Незабитаускасу, который летом жил у Киприонаса.

³⁸ Исправления и вставки карандашом особо отмечаться не будут.

čius nudžiugino mane moksliškų laiškų iš trijų lakštų su pridėtomis 7-se lakštuose jo pastabomis, kurios lietė įvairius Lietuvos istorijos klausimus. Šios pastabos yra mums tuo svarbios, kad jos imtos iš gimtojo krašto pažinimo, kalbos mokėjimo ir iš liaudies nuomonės. Kai kurios šių žinių yra mums visiškai naujos ir netikėtos. Pirmoji sąlyga Lietuvos istorijos pažangai yra žodyno ir gramatikos sudarymas, cituojant Pono Lelevelio žodžius: viskas...

Dauggalis Ponas Pašk. stengiasi paskatinimais palenkti tam Vilniaus Universitetą, tačiau veltui tektų to reikalauti iš universiteto. Nežino to, kad yra asmuo, kuris rimtai galvoja apsaugoti lietuvių kalbą. Visi jaučia šios priemonės svarbą, bet niekas iš dabartinių Lietuvos literatų tam neturi tiek sugebėjimų, kiek Šviesiausias Dauggalis Ponas Geradaris. Ypatingas krašto ir liaudies pažinimas, pastabos apie lietuvių kalbos įvairenybes skirtingose vietovėse ir visiškai šios kalbos rašytojiškas mokėjimas įtikina mane, kad tik vien iš Šviesiausio Dauggalio Kunigo Kanauninko galima laukti puikaus Lietuvių kalbos žodyno.

Iš viso to Dauggalis Ponas Geradaris galite padaryti išvadą, kokį džiaugsmą man sudarė Pono noras prisidėti prie šio darbo. Tegu Dauggalis Ponas nemano, kad dėl savo uolumo šiam reikalui ir be jo leidimo paskelbčiau šį ketinimą. Kadangi jau artėja mano išvykimo į Peterburgą terminas, malonėkite Dauggali Ponas pristatyti paruoštus į mano klausimus atsakymus, nors jie dėl laiko stokos ir nebūtų tokie išsamūs. Man jau ir tas, ką Ponas skaitėte, turi didelę reikšmę.

Šviesiausias Dauggalis Ponas Profesorius Rustemas nutapė iš piešinio Veliuonos Zemačius. Jo paveikslas dabar bus litografuotas. Be Širvydo žodyno, būtų Šviesiausiam Dauggaliui Ponui Kanauninkui naudingas Pilkalnio kantoriaus Pono Milkės lietuviškas žodynas, sudarytas vokiečių kalba pagal Ruhigą 1800 metais Karaliaučiuje. Latvių kalbą labai praturtino pagalbiniai mokslo darbai, kurie tarnauja jos pažinimui, todėl ar negalima būtų pasinaudoti šiuo šaltiniu atsižvelgiant ir į lietuvių žemačių kalbą.

Jo Šviesybė Grafas Rumiancevas išvyko kelionėn į Kaukazą, todėl su juo korespondencija gal ir bus nutraukta. Lieka spausdinti Šviesiausio Dauggalio Pono Žemaitiškas raštas apie bites su dedikacija Grafiui Rumiancevui. Dabar užsiimsiu dedikacijos redagavimu ir iki mano išvykimo persiųsiu Ponui prancūzų ir lenkų kalbomis pastarąją todėl, kad atitinkamai būtų padarytas žemaitiškas vertimas greta prancūziškos dedikacijos.

Prašau pareikšti mano didžiausią pagarbą Dauggaliui Broliui ir visiems namiškiams. Lai Šviesiausias Dauggalis Kunigas Geradaris teiksis priimti išreiškimą gilios pagarbos ir tikros draugystės, su kuria turiu garbę likti...

Šviesiausiam Dauggaliui Kunigui Kanauninkui, be abejo, žinomi yra milžinkapiai, kuriuose iškasmą paprasti ginklai, šarvai ir metaliniai apyvokos daiktai. Jų forma yra kaip čia pažymėta. Ponas Paškevičius įtikinėdavo mane, kad Žemaitijoje yra jų didelis skaičius ir kasant visuomet galima ką nors atrasti. Esu matęs Odalnavoje tik vieną tokį kapą ir tai be akmenų viduryje. Skandinavų kapai taip pat buvo apdėti akmenimis, o tai todėl, kad vieta, kurioje buvo paslėpti minėti daiktai, nebūtų sujudinta plūgu. Vidury tokio Skandinavų kapo buvo trys didesni akmenys, ketvirtu kaip stalo lenta pridengti, kas sudarė altorėlį aukoms. Norėčiau visų pirma turėti smulkų kapų aprašymą, su pridėtais prie jų piešiniais. Pamiršau Poną Paškevičių paklausti, ar iškasmą juose puodų formos. Negalima dar būti pilnai įsitikinusi, kad tai būtų kapai, nes tokie aptvėrimai Skandinavijoje turėjo ir kitą paskirtį, tai buvo vietos

teismams vykdyti ir paprastai altorėliai. Mano matytas milžinkapis buvo apdėtas akmenimis visiškai apvaliai, bet ar nėra ovalinių ar keturkampių; ir nors aš šiuo reikalu nepraleisiu progos kreiptis į Poną Paškevičių, tačiau tenka reikalauti, kad taip svarbiame reikale dalyvautų visi senovės mėgėjai. Dėl to Sviesiausias Dauggalis Kunigas Kanauninkas teiksitės duoti man žinią, ką pavyko šiuo reikalu sužinoti.

(7)

K Пашкевичу³⁹

W Pań Jasiński⁴⁰ przysłał mnie pakiet od [JW Pana Dobrodzieia] w którym znalazłem literacki list pański z dołączeniem Jego uwag pod [nazwiskiem] imieniem Rozmisanie wiesniaka Rolnika. Ja i P Profesor Lelewel bardzo wiele korzystaliśmy z tego planu jego doswiadczeń i badań nad przedmiotami starożytności Niech JW Pan Dobrodziey raczy przyjąć nayżywsze podziękowanie za te uniesienie, [w] i ukontentowanie, których Pan był[es] sprawcą. Mogę powiedzieć, że z łaski JMSC Pana więcej korzystałem z odbytey podróży niezeliem się spodziewa[ł]. [Stosownie do tego żądania JWP] azebym [ia po obez przeczytaniu powróci tych jego uwag one zwrocił ponieważ] gdy JWP zwykł w [to ieseni] zimą palić to, co w trzech pierwszych porach roku wypracowa[ł] [ia] poruszenia [za]tłumią[ia]lc [wzburzenie] żalości nie smiem temu srogiemu wyrokowi przeczyć; [ale ponie] lecz nim [Zi to] nastąpi ten okrótny czas [to] niech mnie Pan pozwo[li] korzystać z nich dopuki nastąpi ten okrótny czas a[by] [pozyc te] komunikowane mnie uwagi podróżowały ze mną do Petersburga; [po] za powrótem w końcu Sierpnia spodziewam się, kiedy [Pan] Bog dozwoli, zwrócić mu ie osobiście [wierszy Pan] oraz i wierszy Zmudskie Pana Dobrodzieia, ktor[y]ch[ie] ieszcze nie przepisane [za z pow] zostały z przyczyny, że wszyscy zaięci examina[mi]. [Wszu] Tym wszystkim ia się [muszę] muszę [chwalić w stolicy z tém [a po] wzbudzić w tamteyszey powszchność szacunek i przychilność do podobnych [prac] zatrudnień. Niech W Pan [będzie] zostanie przekonany, że to nie będzie stracono i tak [będzie] troskliwie zachowano iak patenta [no i] na [staro] naydawniesze schlachectwo. [Poda] Oddałem [to] Panu Marcinowskiemu⁴¹ [xe] do druku katalog [staroży] osobliwosci, znaydujących się w zbiorze [pański] pańskim ułożony przez Niezabitowskiego. Dołączyłem do tego moję rozprawkę o grobach olbrzymich, która sie mi dosyć udała. Gdy JWP Dobrodziey biedziesz ią czytał niech nie [ominie] omieszka zagłębic się w ten przedmiot, który od czasu do czasu staie się dla mnie ważniejszym, i zebrać wszystkie wiadomości w tem względzie. Skandynawskie grobowiska [V ?] zbierać.

P. Marcinowski bardzoby żądał by umieścić [wydrukować] rozmyślanie Wiesniaka rolnika w swem Dz.⁴² lecz cenzura nasza iest bardzo lękliwa i niektore [mieysca] wyrazy potrzebowałyby odmiany. [Będę] pragnął lecz ia chcę przez to [zeby] zrobione [im] prze JMSC Pana postrzenia nad terazniejszym stanem włościan i obywateli nie miali by [iak kolwiek] zadnego skutek; [zatem] chcę tego spróbować i [w] uskutecznić w Petersburgu. Do odjazdu mego moze ieszcze raz mnie się uda

³⁹ Написано, вероятно, в июне 1823 г. Там же, л. 52, 52-об

⁴⁰ Вероятно, Юзапас Ясинскис, первый литовский антрополог (ум. 1833), автор работы „О właściwościach człowieka fizycznych i moralnych“, Wilno, 1818.

⁴¹ А. Марциновски (1781—1855) издавал „Kuryer Litewski“, „Dziennik Wileński“.

⁴² „Dziennik Wileński“.

do JW Pana Dobrodz. napisać. Bardzo [dziękuję za wszystko] mnie przyjemno i to, że wszystko co mnie dostało [się] czytać z prac pańskich napisano dobrem. [i] jasnym charakterem i bez omyłek. Proszę oświadczyć najniższe moje uszanowanie JW Pani Żonie Jego, krewnym i Pannie Rozalii. Niech JW Pan Dobrodziey raczy przyjąć wyrazy prawdziwego mego uszanowania z którym mam honor zostawać.

Całując rękę JW Pani Dobrodzieyki i składając hold najwyższego upoważnienia [żywszego mego szacunku] mam honor być na zawsze.

Przyłączone tu listy niech [pa] JW Pani z swojej łaski raczy rozkazać po adresu dostarczyć.

(Перевод)

Poškai.

Dauggalis Ponas Jasinskis prisiuntė man paketą, kuriame radau literatūrinį Pono laišką su pridėtomis Jūsų pastabomis, pavadintą „Kaimiečio Žemdirbio mąstymai“. Aš ir P. Profesorius Lelevelis daug pasinaudojome jūsų senovės daiktų ir tyrimų ir praktikos šioje srityje vaisiais. Lai Šviesiausias Dauggalis Ponas Geradaris teiksis priimti gyviausią padėką už tą susižavėjamą ir džiaugsmą, kurių priežastim buvai Ponas. Galiu pasakyti, kad dėl Šviesiausio Mylistos Pono malonės daugiau išnaudojau atliktą kelionę negu tikėjau. [Prisitaikydamas tam Šviesiausio Dauggalio Pono reikalavimui, kad perskaitęs gražinčiau pastabas], nes Šviesiausias Dauggalis Ponas įpratote žiemą deginti tai, ką per tris pirmuosius metų laikotarpius sukūrėte, aš, malšindamas kylantį apgailėstavimą, neišdrįstu prieštinti šiam griežtam sprendimui; tačiau, kol ateis tas negailėstingas laikas, prašau Poną leisti man jomis naudotis, kad prisiųstos man pastabos galėtų keliauti su manim į Peterburgą; grįžęs rugpiūčio pabaigoje tikiuosi, jei leis Dievas, grąžinti jas asmeniškai drauge ir Žemaitiškus Pono Geradario eilėraščius, kurie dar liko neperrašyti dėl tos priežasties, kad visi užimti egzaminais. Visu tuo turiu girtis sostinėje todėl, kad sukleičiau čionykštėje visuomenėje pagarbą ir prielankumą panašioms užsiėmimams. Prašau Poną tikėti, kad tai nebus pražudyta ir bus taip rūpestingai apsaugota, kaip seniausios bajorystės dokumentai. Atidaviau Ponui Marcinovskiui spausdinti esančią Pono rinkinyje retenybių katalogą, sudarytą Nezabitausko. Prijungiau prie to mano straiptėnį apie milžinkapius, kuris man gan gerai pavyko. Kai Šviesiausias Dauggalis Ponas Geradaris jį skaitysite, prašau nevengti įsigilinti į šį dalyką, kuris laikas nuo laiko tampa man svarbesnis, ir surinkti visas žinias liečiančias šį dalyką.

P. Marcinovskis labai pageidautų išspausdinti „Kaimiečio žemdirbio mąstymus“ savo laikraštyje, bet mūsų cenzūra yra labai baili, ir kai kurie žodžiai turėtų būti pakeisti. Dėl šių pakeitimų Šviesiausio Mylistos Pono padarytos pastabos, liečiančios dabartinę valstiečių ir dvarininkų būklę, neturėtų jokių pasekmių; noriu tai pabandyti ir įvykdyti Peterburge. Gal iki mano išvykimo dar sykį pasiseks parašyti Šviesiausiam Daug. Ponui Geradariui. Man labai malonu ir tai, kad viskas, ką gavau skaityti iš Pono darbų, parašyta geru aiškiu braižu ir be klaidų. Prašau pareikšti mano didžiausią pagarbą Šviesiausiai Dauggalei Pono Žmonai, Jo giminėms ir Panelei Rozalijai. Malonėki Šviesiausias Dauggali Ponas Geradari priimti žodžius mano tikros pagarbos, su kuria turiu garbę likti.

Bučiuodamas Šviesiausios Dauggalės Geradarės Ponios ranką ir reikšdamas aukščiausią pagarbą, turiu garbę būti visada...

Pridėtus čia laiškus lai šviesiausia Dauggalė Ponią teikiasi liepti įteikti pagal adresus.

[...] Xiądz [Nie]ż Kānonik Niezabitowski ma zamiar [sam] przy-
czynić się do ułożenia Litewskiego słownika JW [Pan] Paszkiewicz
przysłał mnie koło 10 arkuszy uczonych swoich uwag i badań nad przed-
miotami starożytności kraiowej JW Chlewiński dostawił mnie rozprawę
W Pana Dobrodzieia o litewskim języku oraz etymologii. Mnie zdaie się,
że ona też sama którą W Pan Dobr. odczytywał mnie [w po] czasie byt-
ności moiej u niego [iego P Marcinow] Zrobiony z niey tu [ma] należyte
uzycie. Professor Rustem iam [...k niey?] Wielonskie Zmudzina odma-
lował podług komunikowanych przeze mnie rysunków [Litewskich
zmudzínów] tkóre (on.) [i w] krótcie będą litografowane.

NB Dzisiay odebrałem od niego⁴⁴ odpowiedzi na XXVI podanych
przezemnie zapytań we względzie terayzniejszego stanu Zmudzi i które
[w Petersburgu mam podać do druku] będą [uwazane skutk dały] nay-
przyjemniejszą nowością da Petersburgsich (on.) Literatów.

Ciebie, kochany medrzcz[aj]u u w twoiem wieku wszystko bawi, co
[cz] zdolno cieszyć czule serce i młody rozum. [Umiesz bydź roztrąpnym
mędzy starcami] [...]

(Перевод)

Uvainiui.

Kūnigās Kānauninkas Nezabitauskas ketina pradėti Lietuviško žo-
dyno sudarymą. Šviesiausias Dauggalis Ponas Paškevičius prisiuntė
man apie 10 lakštų savo mokslinių pastabų ir šalies senovės daiktų
tyrinėjimų. Švies. Daugg. Chlevinskis įteikė man Daugg. Pono Gerad.
veikalą apie lietuvių kalbą ir etimologiją. Man atrodo, kad tai yra tas
pats veikalas, kurį Dauggalis Ponas Geradaris skaitėte man, pas Jus
būnant. Panaudosime jį atitinkamai. Profesorius Rustemas nutapė Ve-
liuonos Žemaičius pagal mano pateiktus piešinius; jie netrukus bus li-
tografuoti.

NB Siandieną gavau jo atsakymus į mano paduotus XXVI klausi-
mų, liečiančių dabartinę Žemaitijos padėtį, kurie bus maloniausia nau-
jiena Peterburgo literatams.

Tave, brangus išminčiau, tavo amžiuje viskas džiugina, kas sugeba
linksminėti jautrią širdį ir jauną protą.

VPPI

Lenkų kalbos ir literatūros katedra

Įteikta

1962 m. gruodžio mėn.

⁴³ Публикуются отрывки письма (не приводятся начало и конец, т. к. не содер-
жат сведений о литовских деятелях). Написано, вероятно, в июне 1823 г. Там же,
л. 54-об.

⁴⁴ Т. е. от Киприонаса Незабитаускаса.

**KAI KURIOS PAPILDOMOS ŽINIOS
APIE LIETUVOS KULTŪROS VEIKEJUS XIX AMŽ. PRADŽIOJE
VILNIAUS UNIVERSITETO PROF. I. N. LOBOIKO LAISKUOSE**

A. KAUPUZ

R e z i u m ė

I. N. Loboikos archyve, kuris saugomas Rusų literatūros instituto rankraščių skyriuje, yra eilė jo laiškų juodraščių XIX amžiaus lietuvių kultūros veikėjams: Kiprijonui Nezabitauskui, D. Poškai, L. Uvainiui. Šie iki šio laiko nepaskelbti laišškai turi eilę įdomių, o kai kada ir iki šiol nežinomų faktų apie lietuvių XIX a. pradžios šviečiamąjį judėjimą. Pav.: apie Kipr. Nezabitausko darbą dialektologijos srityje, apie jo parašytą lietuvių kalba atsišaukimą, turintį tikslą pritraukti plačiąsias liaudies mases Lietuvos istorinės ir kultūrinės medžiagos rinkimui. Yra laiškuose žinių apie Poškos „Kaimiečio Žemdirbio mąstymus“. Sužinome taip pat apie L. Uvainio darbą, skirtą lietuvių kalbai ir etimologijai. L. Uvainį labai vertino bendraamžiai ir yra žinoma, kad jis, pagal neįgyvendintą K. Kontrimo projektą, turėjo dėstyti lietuvių kalbą Vilniaus Universitete.
